

ВЛАДА І ЦЕРКВА

УДК 929Вінс:277.4-854](477)«196/198»(045)

*Оксана ВИСОВЕНЬ**

Лідія Вінс у релігійному дисидентському русі в УРСР (1960–1980-ті рр.)

У статті висвітлюється діяльність голови та засновниці Ради родичів в'язнів євангельських християн-баптистів Л .М. Вінс. Встановлено роль організації у формуванні релігійного дисидентського руху.

Ключові слова: релігійний дисидентський рух, Л .М. Вінс, євангельські християни-баптисти, ініціативники ЄХБ, Рада родичів в'язнів ЄХБ.

Значний внесок у релігійний дисидентський рух, що впродовж 1960–1980-х рр. охопив територію СРСР, у тому числі й Україну, зробила голова Ради родичів в'язнів євангельських

* *Висовень Оксана Іванівна* – канд. іст. наук, доцент кафедри історії та культури України Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

християн-баптистів Лідія Михайлівна Вінс, котра однією з перших відкрито виступила проти свавілля радянських репресивних органів стосовно віруючих України в 1960–1980-х рр. Вивчення правозахисної діяльності Л.М. Вінс у релігійному русі опору дозволить не лише привернути увагу до такого феномена, як релігійне дисидентство, а й показати його складність та зв'язок із загальнолюдськими цінностями – правами на свободу совісті та віросповідання. Л.М. Вінс і десятки тисяч її однодумців із різних конфесій протистояли тоталітарній системі, оприлюднюючи у «самвидаві» інформацію про репресії щодо віруючих у СРСР.

Авторами невеликої кількості спеціально присвячених Л.М. Вінс праць виступили переважно члени громад євангельських християн-баптистів. Її правозахисна та релігійна діяльність частково згадується в розвідках про становлення і розвиток церкви ЄХБ в УРСР, а також у публікаціях про причини розколу цієї конфесії в 1960-х рр. та репресії проти її активних членів у 1960–1980-х рр.¹ Значну кількість автобіографічної інформації про Л.М. Вінс подано у працях її сина, відомого релігійного дисидента Григорія Петровича Вінса, а також у публікаціях її онуки – Наталії Григорівни Вінс². Проте комплексного

¹ Головина Т. У меня есть небесное гражданство (интервью с Н. Винс) // Международная христианская газета. – 2008 [Електронний ресурс]: www.titel.ru/cz-archive/golowina-wins.html#top; История евангельских христиан-баптистов в СССР. – Москва: ВСЕХБ, 1989. – 624 с.; Лакно О. Церковна опозиція євангельських християн-баптистів в Україні (1940–1980-ті рр.). – Полтава: Друкарська майстерня, 2009. – 285 с.; Панич О. До питання про причини розколу євангельських християн-баптистів у 1960-х рр. // Історія релігій в Україні: Науковий щорічник. Кн. 1. – Л.: Логос, 2007. – С. 704–710; Решетников Ю., Санников С. Обзор истории евангельско-баптистского братства в Украине. – Одесса: Богомыслие, 2000. – 348 с.

² Бюллетень № 2 Совета родственников узников евангельских христиан-баптистов в СССР. – Москва, 1971. – С. 10–18; Винс Г. Шестьдесят лет спустя... // Коваленко Л. Облако свидетелей Христовых, 5-е изд. (72 биографии с фотографиями). – К.: Центр христианского сотрудничества, 2006. – С. 13–14; Его же. Тропою верности. – Санкт-Петербург: Библия для всех, 1997. – 241 с.; Винс Н. О моей бабушке: К 100-летию со дня

наукового дослідження про Л. М. Вінс досі немає, відтак ми принаймні частково намагатимемося заповнити цю прогалину.

Поняття «релігійне дисидентство» широко застосовується у вітчизняній історіографії³. На думку М. Пасічника, головне своє завдання релігійна опозиція вбачала в боротьбі за реабілітацію та легалізацію Української греко-католицької церкви, протестантських деномінацій і течій, за свободу совісті та вільне відправлення релігійних обрядів, повернення відібраних державою храмів і відбудову зруйнованих, звільнення засуджених за віру з місць ув'язнення, реабілітацію страчених служителів культу. Релігійні дисиденти виступали проти втручання держави в діяльність віруючих і церкви, проти закриття храмів та перешкоджання підпільним богослужінням⁴.

Досліджуючи життєвий шлях Л. М. Вінс зрозуміло, що її поза сумнівом можна назвати релігійним дисидентом. Адже Лідія Михайлівна була одним із лідерів незареєстрованої громади ініціативників ЄХБ, і в 1966 р. за підтримки віруючих, чиї рідні потерпали від гонінь або відбували покарання за віру, заснувала Раду родичів в'язнів ЄХБ, була обрана її головою. Із цього часу на плечі цієї людини лягла величезна відповідальність: пові-

рождения Лидии Михайловны Винс [Електронний ресурс]: <http://maxpark.com/user/4295154523/content/2147032>; Головина Т. У меня есть небесное гражданство (интервью с Н. Винс); Из истории нашей церкви: Винс Лидия Михайловна (1907–1985) // Молитва. Единство. Любовь: Христианский журнал церкви «Храм спасения». – 2011. – № 14. – С. 1–3; Служение ближним (строки биографии) // Вестник истины. – 1985. – № 3. – С. 34–35.

³ *Бажан О.* Релігійне дисидентство в Україні (друга половина 50–80-х рр. ХХ ст.) // Україна: Людина, суспільство, природа: Третя щорічна наукова конференція, присвячена 400-й річниці народження і 350-й річниці смерті Петра Могили: Тези доповідей. – К., 1997. – С. 54–55; *Бажан О., Данилюк Ю.* Випробування вірою: Боротьба за реалізацію прав і свобод віруючих в Україні в 1950–80-ті рр. – К., 2000. – 320 с.; *Бажан О., Лахно О.* Заходи радянських спецслужб з обмеження опозиційного руху в середовищі євангельських християн-баптистів у 1960–1980-х рр. // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2010. – № 1 (34). – С. 282–300 та ін.

⁴ *Пасічник М.С.* Історія України: державницькі процеси, розвиток культурної та політичної перспективи. – К.: Знання, 2006. – С. 145.

домляти світ про ті злочинні заходи, що проводилися супроти віруючих при обшуках їхніх будинків, на місці роботи та в навчальних закладах, де навчалися їхні діти, у судах, місцях позбавлення волі тощо.

Лідія Михайлівна Вінс народилася 30 березня 1907 р. в далекосхідному місті Благовещенську, у релігійній родині. За свідченням її онуки – Наталії Вінс – батьки бабусі були глибоко віруючими людьми, членами церкви євангельських християн-баптистів, і виховували своїх п'ятьох дітей у християнському дусі. Жили вони бідно, були напівграмотними. Батько працював на фабриці. Йй було десять років, коли він помер. Л. М. Вінс прийняла водне хрещення у 12-річному віці. П'ятнадцятирічною вона вже викладала уроки Біблії в недільній школі⁵. Маючи багато хатньої роботи вечорами все ж таки знаходила час, аби відпочити та почитати улюблену російську класичну літературу: Л. Толстого, А. Чехова, О. Пушкіна. Самоосвіта сформувала її як особистість, допомогла при вихованні сина та в подальшому служінні.

У 1926 р. Лідія Михайлівна закінчила середню школу й вступила до Владивостоцького медичного технікуму, але вже 1927 р. взяла шлюб із Петром Яковичем Вінсом – пресвітером Благовещенської церкви. До 1928 р. він мав американське громадянство, але на початку 1929 р. добровільно відмовився від нього та прийняв радянське підданство, щоб мати можливість здійснювати служіння. Петро Якович володів старогрецькою і старогрейською мовами, закінчив біблейську семінарію та мав хорошу богословську підготовку. У Сибіру й на Далекому Сході він заснував біблейські курси. Звичайно, що духовна та інтелектуальна підготовка чоловіка справила великий вплив і на Лідію Михайлівну, яка, своєю чергою, проводила сестринські спілкування. Вона навіть написала дві книжки: «Портрети жінок Старого Заповіту» і «Портрети жінок Нового Заповіту»⁶.

⁵ *Винс Н.* О моей бабушке: К 100-летию со дня рождения Лидии Михайловны Винс [Електронний ресурс]: <http://maxpark.com/user/295154523/content/2147032>

⁶ Там же.

Однак невдовзі служіння перервалося. У грудні 1930 р. заарештували Петра Яковича, який поїхав до Москви для участі у пленумі Спільки християн-баптистів як представник Далеко-східного братства. Перед початком зібрання його викликали в органи державної безпеки та запропонували проголосувати на пленумі за певних осіб⁷. Але П. Я. Вінс відмовився від такої пропозиції. За кілька днів він опинився під арештом і був засуджений до 3 років таборів із наступним спецпоселенням. Після відбуття покарання впродовж 1936–1937 рр. його заарештовували ще двічі. Зокрема 1937 р. він був засуджений до 10 років без права на листування. Його син – Г. П. Вінс – писав:

«Нарешті, у 1995 р., майже 60 років після другого арешту мого батька, КДБ дав згоду на моє прохання надати мені можливість ознайомитися з матеріалами справи. Справа мого батька – 450 сторінок. Читаючи її, я вперше дізнався, що 26 серпня 1937 р. мій батько був страчений через розстріл. У той час йому було 39 років. Майже 60 років радянська влада тримала це у секреті»⁸.

Після арешту чоловіка Л. М. Вінс позбавили роботи та місця проживання, вимагали зречення від чоловіка. У пошуках роботи вона переїхала до Уссурійська. Але колеги з Благовещенська вчасно повідомили місцевий апарат ДПУ, тож для запобігання контактів із людьми Л. М. Вінс заборонили ходити в їдальню⁹. Згодом вона згадувала про той період свого життя:

«В Уссурійську мене кілька разів викликали на бесіду зі слідчим ДПУ. Він мені заявив: “Ви повинні розлучитися з вашим чоловіком – американським місіонером і змінити прізвище. А якщо не погодитесь, то будете заслані на Крайню Північ як дружина ув’язненого. Це в наших руках!”. Я рішуче відмовилася від їхньої пропозиції. На роботі мене також викликав до себе в кабінет для бесіди головний начальник контори, людина глибоко порядна. Він мені сказав: “Нам органи ДПУ наказали Вас звільнити. Мені дуже шкода, але я нічим не можу Вам допомогти. І ще я

⁷ Служение ближним (строки биографии). – С. 13.

⁸ *Винс Г. Шестьдесят лет спустя...* – С. 13.

⁹ *Винс Г.П. Тропою верности.* – С. 105.

дізнався, що Вас повинні відправити на північ, якщо Ви не погодитеся через газету відректися від Бога і розлучитися»¹⁰.

Лідія Михайлівна залишалася вірною своїй вірі й чоловікові-в'язневі.

У післявоєнні роки вона з сином Георгієм переселилася в Київ. У 1961 р. чимало віруючих піднялися на захист віри, відстоюючи своє конституційне право на свободу совісті. Перші послання ініціативної групи були поширені й серед віруючих Києва, знайшовши відгук як у Лідії Михайлівни, так і Георгія Петровича. Вони підтримали заклик про скликання надзвичайного всесоюзного з'їзду церкви ЄХБ. Г.П. Вінс включився в роботу оргкомітету у серпні 1963 р. Уже у травні 1966 р. він був заарештований і засуджений до 3 років. Лідія Михайлівна ввійшла до складу Ради родичів в'язнів ЄХБ, а потім була обра-на її головою. Наталія Вінс писала:

«Двері нашого будинку були відкритими для всіх, хто страждав і кого переслідували. У будь-який час доби до нас могла прийти сестра з ближнього або далекого місця величезної країни й повідомити про арешт її чоловіка, брата, родича. У нашому будинку вона знаходила співчуття, підтримку, розраду. Бабуся молилася з нею, давала поради, писала листи в органи влади з клопотаннями. Трохи пізніше до цього служіння залучилися молоді сестри, які допомагали бабусі у цій праці. Вона направляла їх у сім'ї в'язнів майже в усіх республіках Радянського Союзу. Бабуся говорила їм, наприклад, так: «Ідь у Сибір, ось адреси сімей в'язнів, і подивися жіночим оком: чи не протікає в них дах, чи є одяг, їжа, яка потрібна допомога з боку церкви та інше». І таким чином це була реальна підтримка кожній сім'ї»¹¹.

У 1970 р. за правозахисну діяльність у Раді родичів в'язнів ЄХБ Л.М. Вінс було заарештовано й засуджено на 3 роки. Ці події докладно описала Н. Вінс:

«Коли моїй бабусі було майже 64 роки, до нас у будинок посту-кала міліція та працівники КДБ, зробили обшук і заарештували

¹⁰ *Вінс Г.П.* Тропою верности. – С. 106.

¹¹ *Вінс Н.* О моей бабушке: К 100-летию со дня рождения Лидии Михайловны Винс [Електронний ресурс]: <http://maxpark.com/user/4295154523/content/2147032>

ії. Єдина її провина – допомога сім'ям в'язням. Дуже близька мені сестра-поетеса Галина Везикова написала вірш, присвячений моїй сестрі Лізі. Коли бабусю заарештували, Лізі було 10 років. Бабуся знала, що її можуть посадити у в'язницю, тому заздалегідь приготувала тепле пальто, трохи сала, сухої ковбаси і сухарів. Лізу вона попросила: "Якщо міліція прийде заарештовувати мене, ти нагадай бабусі, щоб я узяла з собою ці харчі". Але сталося так, коли міліція прийшла по бабусю, вона забула нагадати їй про торбинку. Дівчинка розгубилася, плакала, і бабуся пішла без харчів»¹².

Л. М. Вінс опинилася на лаві підсудних через те, що вона оприлюднювала справжні дані про засуджених за віру, клопоталася за в'язнів совісті і їхні сім'ї перед очільниками СРСР, правоохоронними органами, міжнародними організаціями тощо. Починаючи з 1961 р., за період внутрішньоцерковного руху ЄХБ, вона стала 925-ю засудженою. 8–9 лютого 1970 р. у приміщенні нарсуду Залізничного району м. Києва проходило засідання Київського обласного суду у справі Л. М. Вінс, котру звинувачували за ст. 138 ч. 2 КК УРСР (виготовлення й розповсюдження літератури, що містила заклики до невиконання законодавства про релігійні культу) та ст. 187 ч. 2 Кримінального кодексу республіки (розповсюдження завідомо неправдивих свідчень, які ганьблять радянський державний і суспільний устрій). Це були типові статті, за якими тоді ув'язнювали тисячі віруючих дисидентів. Обвинувальний вирок при так званій «першій ходці» зазвичай становив 1 рік позбавлення волі в таборах загального режиму зі сплатою 50 руб. судових витрат. «Друга ходка» за схожий «злочин», а також «організаційну діяльність», спрямовану на його скоєння, передбачала вже позбавленням волі на строк до 3 років при сплаті 80 руб. судових витрат¹³. Саме такий вирок і було винесено пенсіонерці та голові Ради родичів в'язнів ЄХБ, дисидентці Л. М. Вінс.

¹² Винс Н. О моей бабушке: К 100-летию со дня рождения Лидии Михайловны Винс [Електронний ресурс]: <http://maxpark.com/user/4295154523/content/2147032>

¹³ Решетников Ю., Санников С. Обзор истории евангельско-баптистского братства в Украине. – С. 156.

Аби зрозуміти, за що насправді було засуджено Лідію Михайлівну, наведемо розлогий уривок з її виступу на суді:

«Передусім я хочу сказати, що ніякого міжнародного трибуналу я не вимагала, хоча гр-н прокурор це і назвав маячною і “сном сивої кобили”, але я дійсно на початку суду просила, щоб на цьому суді був присутнім віруючий юрист – представник міжнародної християнської громадськості, і щоб він здійснював мій захист, як віруюча людина. Я на це мала право. Я вважаю, що суд дійсно порушив процесуальні норми, так, здається, це називається юридично. Хіба можуть бути свідками слідчі та працівники міліції, саме ті, на яких ми скаржилися? Жодного потерпілого свідка не викликали. У такому вигляді суд виглядає навіть якось абсурдно. Ми, євангельські християни-баптисти, за своїм віросповіданням з повагою ставимося до влади, наше віросповідання дозволене в Радянському Союзі, тому що в ньому немає нічого бузувільського. Ми завжди виконуємо свій громадянський обов’язок краще за інших. Ось і про моїх єдиновірців, що сидять у залі, можна сказати тільки хороше. Тому що ми знаємо, що всяка влада – від Бога, ми не хочемо порушувати веління Христа: “Ідіть по всьому світу і проповідуйте Євангеліє”; “Кесарева – кесарю, а Боже – Богові”; “Не перешкоджайте дітям приходити до Мене” й ін. Ось на цьому ґрунті в нас і сталося розділення зі ВСЄХБ, на догматичній основі, тому що вони відступили від учення та заповітів Христа. Церква відокремлена від держави. Церква повинна мати одного главу – Христа, так ми розуміємо, Який приходив на землю і прийде повторно. (Суддя перебиває: “Не ухиляйтеся, говоріть по суті обвинувачення”). Ми спочатку тільки клопотали про звільнення своїх рідних, але не торкалися законів країни, цим повинні були займатися ВСЄХБ і Рада церков, але потім ми почали вникати, за що судять наших рідних. Довелося вникнути у закони. Ми з’ясували, що в першій Конституції Радянського Союзу було дозволено релігійну й антирелігійну пропаганду. Пізніше було заборонено релігійну пропаганду. Залишили тільки слова: “Кожен має право сповідувати свою релігію”. А антирелігійна пропаганда дозволена! Але навіть якщо тільки залишене “сповідувати”, то й тоді ми маємо право проповідувати. Тому що слово “сповідувати” означає – сказати, розповісти про свою віру іншим. Ми (родичі в’язнів, від початку червня 1965 р.) ходили делегаціями в Москві до генерального прокурора Руденка, у Верховну Раду, ЦК КПРС, просили, щоб

нас прийняли, посилали телеграми, щоб нас прийняли й вислухали. Але нам відповіли – не ходіть і не просіть, нічого вам не допоможе, ніхто вас не слухатиме. (Суддя: “Але їх же засудили, значить, вони були винні”). Чому ми почали писати? То там арешт стався, то там, у багатьох місцях, ми й почали писати повідомлення. Ми свої повідомлення назвали “надзвичайними”. У раді в нас здебільшого жінки: матері, дружини з усіх республік. Ми не могли сидіти, склавши руки, коли страждали наші діти, наші чоловіки. Тут розбирається тільки 4 факти, про які ми писали – а ми писали про багато інших фактів. Треба було тут оприлюднити ці повідомлення, про які ми писали. Там ішлося про багатьох позбавлених волі, про їхні сім’ї, там у списках є графа “утриманці”. В основному це були багатодітні сім’ї – сім, вісім, дев’ять, десять, одинадцять знедолених дітей, що залишилися без годувальників»¹⁴.

Далі Л.М. Вінс оприлюднила чимало фактів побиття віруючих міліцією, їх незаконного арешту лише за те, що хтось відвідував церкву, інші надавали свої помешкання для проведення молитовних зібрань, організували каси взаємодопомоги дітям, чиї батьки стали в’язнями совісті. До таких віруючих громадян, підкреслила підсудна, ставилися як до карних злочинців, зокрема їх могли просто заарештувати дорогою до місця зборів, хапали на платформах електричок, на автобусних зупинках, брали під варту матерів, залишаючи напризволяще маленьких дітей. Також Л.М. Вінс звернула увагу суду на достовірність тих фактів, про які повідомлялося в опублікованих листах, оскільки всі вони були написані на підставі документів, завірені підписами потерпілих:

«Я хочу розповісти, про що я в них писала. Писала про обшуки, про вилучення духовної літератури, вилучалися Біблії, Євангелія, збірники пісень. Є вироки судів про знищення цієї літератури. Із початку цього руху (з 1961 р.) було заарештовано 524 людини, 400 були засуджені до 15-добового ув’язнення за участь у богослужіннях [...]. Заплачено штрафів за участь у молитовних зібраннях 94 300 руб. у нових грошах. Піддавалися допитам діти. В ООН перший лист ми написали 1967 р. Це було викликано

¹⁴ Бюллетень № 2 Совета родственников узников евангельских христиан-баптистов в СССР. – С. 11.

тим, що наш уряд не вживав жодних заходів, аби виправити становище віруючих. Ми писали, тому що все-таки сподівалися на справедливість, вірили, що наш уряд, нарешті, проявить гуманність. Але прокурор сказав тут, що репресії триватимуть. Я вперше чую на цьому суді від прокурора, що Загальну декларацію прав людини не підписано Радянським Союзом. Я завершую. Проти свідків я нічого не маю, у них становище делікатне. Хто ж скаже на себе, що він бив? Звичайно, ніхто. От і все, що я хотіла сказати»¹⁵.

В останньому слові Л. М. Вінс просила не переслідувати всіх тих, хто підписував листи:

«Я прошу, щоб цього не робили. Я все беру на себе. Я писала головним чином ці листи. Головну участь у цьому брала я. Ще прошу суд врахувати мій вік і стан мого здоров'я. Яким би не був ваш вирок, він дорівнюватиме смертному, тому що умови, в яких я зараз перебуваю, у камері, для мене дуже тяжкі. Ось усе, що я хотіла сказати»¹⁶.

Після оголошення судом вироку віруючі почали кидати Лідії Михайлівні квіти – фіалки й червоні гвоздики. А коли її виводили з будівлі суду до машини, залунав християнський гімн¹⁷.

Про подальші події розповіла Н. Вінс:

«Після суду її відправили до робочого табору м. Харкова. Це було й добре, і погано: у робочому таборі кращі умови – нормальна їжа, терпиме ставлення начальства, а погано те, що бабуся була пенсійного віку, фізично працювати їй було дуже важко. І з часом сталося те, чого вона дуже боялася: її перевезли в інший табір, за містом, у районі звалища й хімічних заводів. Улітку ув'язнені задихалися від важкого повітря, а взимку страждали від холоду. У бабусі були хворі нирки, і їй часто доводилося ходити в туалет, який знаходився на подвір'ї. І, уявіть, узимку, уночі, потрібно було одягнутися та пройти крізь усю зону. У туалет через великі щілини задувало сніг. Це посилювало хвороби ув'язнених. Хоча в таборі їх ніхто не бив і не знущався, проте умови були настіль-

¹⁵ Бюллетень № 2 Совета родственников узников евангельских христиан-баптистов в СССР. – С. 12.

¹⁶ Там же. – С. 13–14.

¹⁷ Там же. – С. 14.

ки важкими й іноді нестерпними, що витримати їх було дуже важко»¹⁸.

На момент свого звільнення (1973 р.) Л. М. Вінс була настільки кволою, що ув'язнені вели її під руки до самих воріт табору. Вона не могла ходити й декілька місяців лежала вдома. Ситуація на волі не змінилася. Були ті ж труднощі, гоніння, обшуки, арешти друзів. Продовжували своє служіння сестри Ради родичів в'язнів ЄХБ. За словами Н. Вінс:

«Після трьох років ув'язнення бабуся говорила, що перебувати у зоні страшно не лише фізично, але й морально. Вона сиділа в бараку, де були жінки-вбивці, в основному літні. Це товариство людей, що морально опустилися, жінки легкої поведінки, мова яких – добірна лайка. Анекдоти, котрі там звучали день і ніч – суцільна вульгарність. Вона дуже жаліла молодих сестричок-в'язнів і закликала дітей Божих молитися за них, щоб Господь зміцнив їх та допоміг не заплямувати себе цим брудом. Після декількох місяців удома бабуся трохи зміцніла фізично. І перед нею постав новий вибір: залишитися осторонь від служіння або наново влитися в нього. А це означало знову в'язницю, оскільки годі було розраховувати на милість влади. Вона вирішила знову стати частиною Ради родичів в'язнів і ще впродовж декількох років тривало це служіння»¹⁹.

У 1974 р. було вдруге заарештовано й засуджено до 5 років таборів і 5 років заслання сина Лідії Михайлівни – Георгія Петровича Вінса. У квітні 1979 р., після відбуття табірною терміну, його позбавили радянського громадянства та вислали у США. У травні того ж року родині Вінсів дозволили приєднатися до нього, і у червні 1979 р. Лідія Михайлівна опинилася за океаном. Спочатку вона оселилася в Лос-Анджелесі, де стала членом російської баптистської церкви «Віфанія» та постійно свідчила про гнаних за віру. У 1981 р. вона переїхала до Георгія Петровича, у м. Елкарт (Індіана), і прожила там до смерті. Але подовгу сидіти вдома їй не випадало. Приймаючи численні запрошення від віруючих, і яким би не був стан здоров'я, Лідія Ми-

¹⁸ Винс Н. О моей бабушке: К 100-летию со дня рождения Лидии Михайловны Винс [Електронний ресурс]: <http://maxpark.com/user/4295154523/content/2147032>

¹⁹ Там же.

хайлівна незмінно вирушала в дорогу, щоб розповісти про становище віруючих у СРСР. «*Не проходите повз їхні страждання!*» – цим заклик до молитов і клопотаннями про гнаних християн зазвичай завершувалися всі її виступи.

17 травня 1985 р., коли Лідія Михайлівна Вінс працювала у своєму кабінеті за друкарською машинкою, готуючи відповіді на численні листи християн, їй стало зле, відібрало мову, паралізувало ліву частину тіла. Хвору терміново відвезли до лікарні. Там їй стало легше, вона знову почала говорити, а лікарі вже планували заходи з відновлення рухових функцій. Утім у неділю, 19 травня, Лідія Михайлівна, перебуваючи в повній свідомості та зі сподіваннями на Господа відійшла у Вічність²⁰.

Життєвий шлях, релігійна та правозахисна діяльність Л. М. Вінс стала доказом того, що члени церкви євангельських християн-баптистів попри переслідування та навіть загрозу життю твердо відстоювали своє конституційне право на свободу совісті й релігійні переконання. Рада родичів в'язнів ЄХБ під керівництвом Л. М. Вінс стала осередком спротиву тоталітарній системі, зорганізувавши реальну правозахисну та матеріальну підтримку багатодітним сім'ям в'язнів совісті.

Высовень О. Лидия Винс в религиозном диссидентском движении в УССР (1960–1980-е гг.)

В статье освещается деятельность председателя и основателя Совета родственников узников евангельских христиан-баптистов Л. М. - Винс. Установлена роль организации в формировании религиозного диссидентского движения.

Ключевые слова: религиозное диссидентское движение, Л. М. Винс, евангельские христиане-баптисты, инициативники ЕХБ, Совет родственников узников ЕХБ.

Vysoven O. Lidiya Vins in religious dissident movement in Ukrainian SSR (1960th–1980th)

The article shed light on the activity of Lidiya Vins, the chairwoman and founder of Council of relatives of evangelical Christian-Baptists prisoners. The author defined the role of the Council in the formation of religious dissident movement.

Key words: religious dissident movement, L. Vins, evangelical Christian-Baptists (ECB), initsiatyvnyki, Council of relatives of ECB prisoners.

²⁰ Служение ближним (строки биографии). – С. 34–35.